

УДК 336.22

Моніторинг дохідної частини місцевих бюджетів в умовах фіскальної децентралізації

Простебі Л.І.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів

Чернівецького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету

У науковій статті досліджено стан дохідної частини місцевих бюджетів в умовах фіскальної децентралізації. Здійснено аналіз динаміки дохідної частини місцевих бюджетів Чернівецької області за 2014–2016 роки. Досліджено структуру доходів місцевих бюджетів області. Визначено, що законодавчі нововведення ще повністю не забезпечують бюджетну децентралізацію.

Ключові слова: місцеві бюджети, децентралізація, доходи бюджету, податкові надходження, трансферти, неподаткові надходження.

Простеби Л.И. МОНИТОРИНГ ДОХОДНОЙ ЧАСТИ МЕСТНЫХ БЮДЖЕТОВ В УСЛОВИЯХ ФИСКАЛЬНОЙ ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИИ

В научной статье исследовано состояние доходной части местных бюджетов в условиях фискальной децентрализации. Осуществлен анализ динамики доходной части местных бюджетов Черновицкой области за 2014–2016 годы. Исследована структура доходов местных бюджетов области. Определено, что законодательные нововведения еще полностью не обеспечивают бюджетную децентрализацию.

Ключевые слова: местные бюджеты, децентрализация, доходы бюджета, налоговые поступления, трансферты, неналоговые поступления.

Prostebi L.I. MONITORING REVENUES FOR LOCAL BUDGETS UNDER FISCAL DECENTRALIZATION

In the scientific article explores the state of local budget revenues in terms of fiscal decentralization. The analysis of the dynamics of the revenues of local budgets in Chernivtsi region in 2014–2016 years. The structure of local budgets of the region. Determined that the legislative innovations not yet fully ensure fiscal decentralization.

Keywords: local budgets, decentralization, revenues, tax revenues, transfers, non-tax revenues.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Соціально-економічний розвиток регіону залежить від дохідної частини місцевих бюджетів, оскільки тільки за наявності достатнього обсягу фінансових ресурсів місцеві органи влади зможуть задовольняти потреби територіальної громади. Доходи місцевих бюджетів виступають основою фінансового забезпечення місцевого самоврядування. Питання формування дохідної частини місцевих бюджетів набуває надзвичайної актуальності в умовах фіскальної децентралізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблем формування доходів місцевих бюджетів присвятили свої праці такі вчені, як, зокрема, Т.Г. Бондарук [1], В.С. Дмитровська [2], Є.О. Колеснік, С.В. Надал [3], О.В. Поколюдна [4], Н.В. Проць [5], В.А. Табінський [6], Е.О. Юрій [7]. В наукових статтях цих авторів розглядаються теоретичні і практичні аспекти формування доходів місцевих бюджетів та проблеми формування податкових надходжень місцевих бюджетів.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проте, на нашу думку, практичні аспекти формування дохідної частини місцевих бюджетів потребують подальших досліджень в контексті бюджетної децентралізації.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз та характеристика дохідної частини місцевих бюджетів в контексті бюджетної децентралізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування дохідної частини місцевих бюджетів відбувається відповідно до законодавства України.

Слід зазначити, що, відповідно до Бюджетного кодексу [2], доходи місцевих бюджетів поділяються на доходи загального та спеціального фондів. При цьому кошти загального фонду не мають цільової спрямованості і використовуються на фінансування поточних видатків, тоді як доходи спеціального фонду мають конкретне призначення, зокрема призначення, пов'язане з формуванням бюджету розвитку.

Бюджетний кодекс України [8] регламентує і структуру доходів місцевих бюджетів за розділами, які представлені на рис. 1.

У Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» [9] передбачено, що доходи місцевих бюджетів формуються за рахунок власних, визначених законом джерел, а також закріплених у встановленому порядку загальнодержавних податків, зборів та інших обов'язкових платежів.

Місцеві бюджети здійснюють фінансування освітніх закладів, закладів охорони здоров'я, засобів масової інформації, житлово-комунального господарства, соціальних та молодіжних програм, тому вирішити питання забезпечення фінансовими ресурсами допоможе фінансова децентралізація. Це означає незалежність та життєдайність органів місцевої влади. Децентралізація збільшує можливості місцевої влади у розвитку власної території, дає змогу проводити ретельне узгодження видатків з нагальними місцевими потребами [6, с. 903].

З метою забезпечення фінансової незалежності органів місцевого самоврядування в країні запущено процес бюджетної децентралізації.

Для підвищення фінансової спроможності місцевих бюджетів було внесено зміни в механізм формування дохідної частини місцевих бюджетів. Так, законодавством розширено

перелік джерел доходів місцевих бюджетів. А саме з державного бюджету України передано 100% державного мита та плати за адміністративні збори; 10% податку на прибуток підприємств державного сектору економіки. Крім цього, збільшено норматив зарахування від екологічного податку з 35% до 80%. Передано з бюджету розвитку єдиного податку та податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки. Варто відзначити, що змінами до бюджетного і податкового законодавства введено нові платежі. Це акцизний податок (у місцеві бюджети надходять збори з роздрібного продажу підакцизних товарів за ставкою 5% вартості реалізованого товару) та транспортний податок [10].

Розглянемо особливості формування і виконання місцевих бюджетів Чернівецької області за доходами протягом 2014–2016 років. Це дасть можливість побачити основні проблеми та переваги запущеної реформи, яка спрямована на забезпечення фінансової самодостатності місцевого самоврядування.

На рис. 2 представлено динаміку планових і фактичних надходжень до місцевих бюджетів Чернівецької області (в розрізі загального та спеціального фондів) за 2014–2016 роки.

Можемо відзначити, що протягом періоду дослідження дохідна частина місцевих

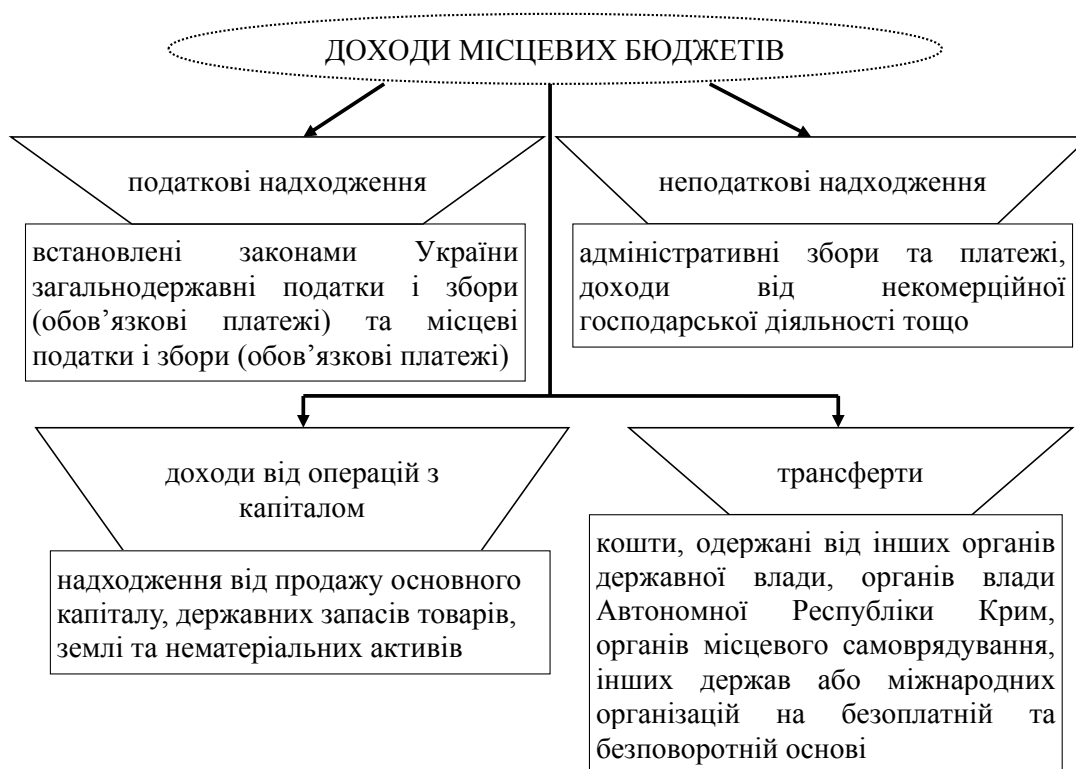

Рис. 1. Структура доходів місцевих бюджетів

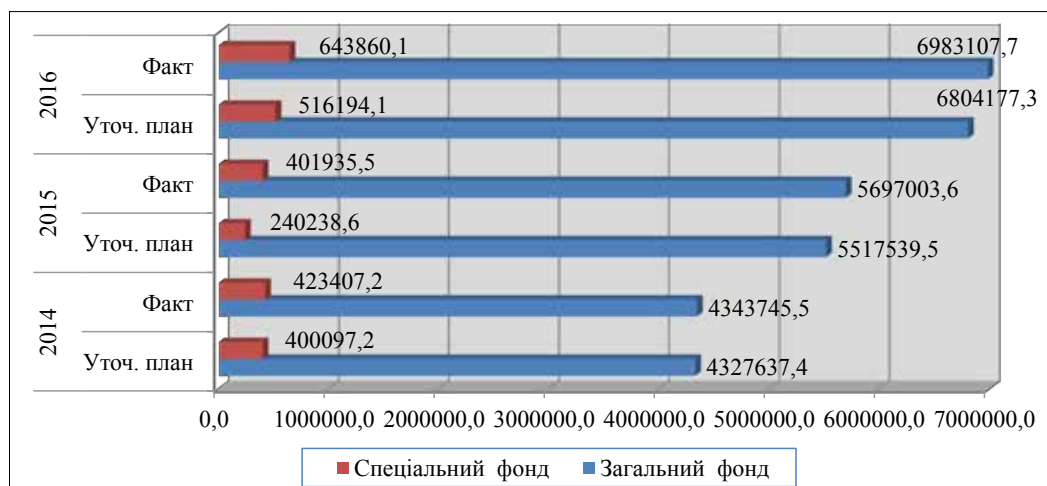

Рис. 2. Планові та фактичні показники дохідної частини місцевих бюджетів Чернівецької області за 2014–2016 роки, тис. грн.

Джерело: фінансова звітність Департаменту фінансів Чернівецької обласної державної адміністрації

бюджетів області зазнала перевиконання (в розрізі як загального, так і спеціального фондів).

Так, до місцевих бюджетів області у 2016 році фактично надійшло коштів у сумі 762 6967,8 тис. грн. А це 104,2% запланованих показників (7 320 371,4 тис. грн.). Перевиконання за формуванням загального фонду склало 2,6% (план становив 6 804 177,3 тис. грн.; факт – 6 983 107,7 тис. грн.). А за формуванням спеціального фонду місцевих бюджетів порівняно з планом перевиконання склало 24,7% (план – 516 194,1 тис. грн.; факт – 643 860,1 тис. грн.).

Дослідимо особливості формування доходів місцевих бюджетів Чернівецької області за 2014–2016 роки в розрізі джерел доходів (табл. 1).

Статистичні показники табл. 1 свідчать про те, що в період з 2014 по 2016 роки відбулося суттєве зростання обсягів податкових надходжень до місцевих бюджетів Чернівецької області. Так, в 2016 році податкових надходжень надійшло в сумі 2 042 525,2 тис. грн., що на 746 071,7 тис. грн. (або 57,5%) більше аналогічного показника 2015 року. Якщо порівняти показники 2014–2015 років, можна побачити збільшення податкових надходжень на 293 544,5 тис. грн. (або 29,3%). Абсолютне відхилення податкових надходжень за весь аналізований період склало 1 039 616,2 тис. грн. Відносне відхилення становить 103,7%.

За весь період дослідження обсяги неподаткових надходжень до місцевих

бюджетів області мали тенденцію до значного збільшення. У 2015 році неподаткових надходжень надійшло в обсязі 322 120,2 тис. грн., а це на 51,6% більше показника 2014 року. У 2016 році неподаткових надходжень надійшло в сумі 434 710,9 тис. грн., що на 112 590,7 тис. грн. (або 35,0%) більше аналогічного показника 2015 року. Абсолютне відхилення неподаткових надходжень за період з 2014 по 2016 роки склало 222 166,9 тис. грн. Відносне відхилення склало 104,5%.

Надходження за доходами від операцій з капіталом до місцевих бюджетів Чернівецької області у 2014–2016 роках теж мали тенденцію до зростання. У 2015 році вони збільшилися порівняно з 2014 роком на 28,6%, або на 6 219,6 тис. грн. В 2016 році обсяг цього виду доходів становив 40 331,3 тис. грн., що на 44% (на 12 331,3 тис. грн.) більше показника 2015 року, а також на 85,2% (на 18 550,9 тис. грн.) більше показника 2014 року.

За період моніторингу збільшилися і обсяги надходжень цільових фондів до місцевих бюджетів області. Відзначимо, що у 2016 році обсяг цього виду доходів становив 12 358,7 тис. грн., що на 31,2% (на 2 939,3 тис. грн.) більше показника минулого року та на 62,7% (на 4 764,5 тис. грн.) більше показника 2014 року.

За досліджуваний період спостерігається брак власних фінансових ресурсів місцевих бюджетів Чернівецької області, тому надавалися офіційні трансферти з державного бюджету, а саме дотації та субвенції.

Таблиця 1

Динаміка дохідної частини місцевих бюджетів Чернівецької області за 2014–2016 роки, тис. грн.

Доходи	Фактичні значення			Відхилення					
	2014 рік	2015 рік	2016 рік	Абсолютне, +/-			Відносне, %		
				2015/2014	2016/2015	2016/2014	2015/2014	2016/2015	2016/2014
Податкові надходження	1002909,0	1296453,5	2042525,2	293544,5	746071,7	1039616,2	29,3	57,5	103,7
Неподаткові надходження	212544,0	322120,2	434710,9	109576,2	112590,7	222166,9	51,6	35,0	104,5
Доходи від операцій з капіталом	21780,4	28000,0	40331,3	6219,6	12331,3	18550,9	28,6	44,0	85,2
Державні цільові фонди	7594,2	9419,4	12358,7	1825,2	2939,3	4764,5	24,0	31,2	62,7
Всього власних доходів	1244827,6	1655993,1	2529926,1	411165,5	873933,0	1285098,5	33,0	52,8	103,2
Офіційні трансферти	3522325,0	4442946,0	5097041,7	920621,0	654095,7	1574716,7	26,1	14,7	44,7
Всього	4767152,6	6098939,1	7626967,8	1331786,5	1528028,7	2859815,2	27,9	25,1	60,0

Джерело: фінансова звітність Департаменту фінансів Чернівецької обласної державної адміністрації

Таблиця 2

Структура дохідної частини місцевих бюджетів Чернівецької області за 2014–2016 роки, тис. грн.

Доходи	Роки						Відхилення структури, %		
	2014 рік		2015 рік		2016 рік		2015/2014	2016/2015	2016/2014
	Факт	Питома вага, %	Факт	Питома вага, %	Факт	Питома вага, %			
Податкові надходження	1002909,0	21,0	1296453,5	21,3	2042525,2	26,8	0,2	5,5	5,7
Неподаткові надходження	212544,0	4,5	322120,2	5,3	434710,9	5,7	0,8	0,4	1,2
Доходи від операцій з капіталом	21780,4	0,5	28000,0	0,5	40331,3	0,5	0,0	0,0	0,0
Цільові фонди	7594,2	0,2	9419,4	0,2	12358,7	0,2	0,0	0,0	0,0
Офіційні трансферти	3522325,0	73,9	4442946,0	72,8	5097041,7	66,8	-1,0	-6,0	-7,1
Всього надходжень	4767152,7	100,0	6098939,1	100,0	7626967,8	100,0			

Джерело: фінансова звітність Департаменту фінансів Чернівецької обласної державної адміністрації

Відзначимо зростання власних доходів місцевих бюджетів Чернівецької області протягом 2014–2016 років на 103,2% (без врахування трансфертів). В абсолютному значенні власні доходи місцевих бюджетів області збільшилися на 1 285 098,5 тис. грн.

За період, який ми аналізуємо, спостерігається тенденція до зростання питомої ваги офіційних трансфертів у доходах місцевих бюджетів області. Зазначимо, що у 2015 році їх отримано на 920 621,0 тис. грн. (на 26,1%) більше, ніж в минулому періоді. В 2016 році обсяг трансфертів становив 5 097 041,7 тис. грн., а це на 654 095,7 тис. грн. (на 14,7%) більше показника минулого року та на 1 574 716,7 тис. грн. (на 44,7%) більше показника 2014 року.

Загальний обсяг доходів досліджуваного бюджету у 2016 році збільшився на 25,1% (або на 1 528 028,7 тис. грн.) порівняно з минулорічним показником та на 60% (або на 2 859 815,2 тис. грн.) порівняно з показником 2014 року.

Дані табл. 2 показують структуру доходів місцевих бюджетів Чернівецької області за аналітичний період.

Відповідно до показників, наведених в табл. 2, частка податкових надходжень місцевих бюджетів Чернівецької області у 2014 році становила 21,0%. В 2015 році питома вага податкових надходжень збільшилася на 0,2% і становила 21,3%. В 2016 році їх частка становила 26,8%, а це на 5,7% більше, ніж у 2014 році.

У 2014 році питома вага неподаткових надходжень аналізованого бюджету становила 4,5%, у 2015 році цей показник збільшився на 0,8% і становив 5,3%, а у 2016 році він збільшився і склав 5,7%. Таким чином, у 2016 році надійшло коштів на 0,4% більше, ніж у 2015 році, та на 1,2% більше, ніж у 2014 році.

Питома вага доходів від операцій з капіталом місцевих бюджетів Чернівецької області протягом аналізованого періоду була незначною (по 0,5%). Частка державних цільових фондів у дохідній частині теж була незначною протягом періоду моніторингу (по 0,2%).

Питома вага трансфертів у 2014 році становила 73,9%, в 2014 році зменшилася на 1,0% і становила 72,8%, а у 2016 році становила 66,8%. Тобто спостерігаємо незначне зменшення на 7,1% порівняно з 2014 роком.

Інформаційний графік структури доходів місцевих бюджетів Чернівецької області за 2016 рік представлений на круговій діаграмі (рис. 3).

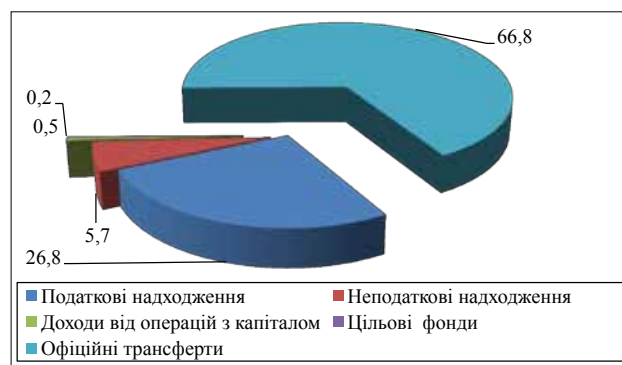

Рис. 3. Інформаційний графік структури доходів місцевих бюджетів Чернівецької області за 2016 рік (%)

Інформаційний графік показує, що у 2016 році найбільша частка у структурі доходів місцевих бюджетів Чернівецької області належить офіційним трансфертам (66,8%). Питома вага податкових надходжень в загальній структурі дохідної частини місцевих бюджетів області у 2016 році становила 26,8%. Третє місце у структурі доходів місцевих бюджетів досліджуваного бюджету належить неподатковим надходженням (5,7%). Найменша частка належала цільовим фондам та доходам від операцій з капіталом (0,2% і 0,5% відповідно).

На рис. 4 зображено питому вагу власних доходів та офіційних трансфертів у структурі дохідної частини місцевих бюджетів Чернівецької області за 2014–2016 роки.

Проведений моніторинг дохідної частини аналізованих місцевих бюджетів показав досить високу їх залежність від фінансових ресурсів державного бюджету.

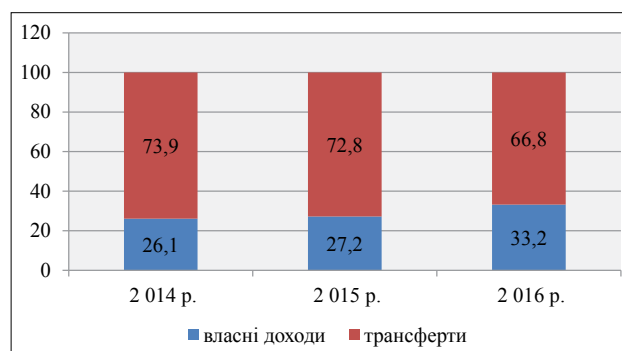

Рис. 4. Частка власних доходів та офіційних трансфертів у структурі доходів місцевих бюджетів Чернівецької області за 2014–2016 роки (%)

За рахунок власних доходів місцеві органи влади не можуть самостійно фінансувати всі видатки, пов'язані із виконанням своїх повно-

важень. Хоча можемо відзначити, що спостерігається тенденція до зниження частки офіційних трансфертів в загальній структурі доходів місцевих бюджетів області. Отже, проблема фінансової незалежності органів місцевої влади є актуальною.

В Україні сьогодні процеси фінансово-бюджетної децентралізації, хоча й набули незворотного характеру, не мають системності і все ще не сприяють стимулюванню місцевих органів до пошуку джерел активізації власних економічних ресурсів [5, с. 222].

Висновки з цього дослідження. Аналіз дохідної частини місцевих бюджетів Чернівецької області показав високу залежність від ресурсів державного бюджету. Адже протягом 2014–2016 років спостерігаємо досить високі абсолютні показники та високу питому вагу офіційних трансфертів у загальній структурі доходів місцевих бюджетів.

Відзначимо, що законодавчі зміни сприяють збільшенню абсолютних показників дохідної

частини місцевих бюджетів. Зокрема, збільшилася частка податкових надходжень в структурі доходів місцевих бюджетів. Але законодавчі нововведення ще повністю не забезпечують бюджетну децентралізацію. Адже нині місцеві органи влади не володіють достатніми фінансовими ресурсами. Тому на законодавчому рівні необхідно [10] продовжувати процес децентралізації влади; створити стимули для нарощування власної дохідної бази місцевих бюджетів; вдосконалити систему міжбюджетних взаємовідносин; чітко закріпити бюджетні повноваження і відповідальність влади під час формування дохідної частини місцевих бюджетів; підвищити контроль за використанням бюджетних коштів; здійснювати пошук альтернативних джерел наповнення дохідної частини місцевих бюджетів тощо.

Найбільшу актуальність, на нашу думку, становитимуть подальші дослідження, спрямовані на дослідження проблем і напрямів реформування місцевих бюджетів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бондарук Т.Г. Особливості формування доходів місцевих бюджетів / Т.Г. Бондарук // Стратегія розвитку України: Економічний та гуманітарний виміри : матеріали науково-практичної конференції. – К., 2015. – С. 24–27.
2. Дмитровська В.С. Теоретичні засади формування доходів місцевих бюджетів / В.С. Дмитровська // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Сер.: Економічні науки. – 2013. – Т. 1. – С. 349–353.
3. Надал С.В. Доходи місцевих бюджетів у контексті децентралізації в Україні / С.В. Надал, Н.Я. Спасів // Вісник ТНЕУ. – 2016. – № 2. – С. 102–112.
4. Покоłodна О.В. Формування доходів місцевих бюджетів в Україні в 2016 році / О.В. Покоłodна, А.С. Бойко // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2016. – № 54. – С. 203–208.
5. Проць Н.В. Формування податкових надходжень місцевих бюджетів в контексті бюджетної децентралізації / Н.В. Проць // Фінансовий простір. – 2015. – № 1 (17). – С. 221–227.
6. Формування доходів місцевих бюджетів в умовах фіскальної децентралізації / [В.А. Табінський, Є.О. Колєсник, І.С. Сіліна] // Молодий вчений. – 2016. – № 12 (39). – С. 902–906.
7. Юрій Е.О. Особливості формування дохідної частини бюджету в сучасних умовах / Е.О. Юрій, В.Ю. Гриник // Молодий вчений. – 2016. – № 12.1 (40). – С. 1010–1013.
8. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
9. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>.
10. Простебі Л.І. Стан дохідної частини місцевих бюджетів в контексті трансформаційних процесів в бюджетній сфері / Л.І. Простебі // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». – 2016. – С. 154–158.